

“Les posicions extremes en l’art i la poesia actuals...”), no es troben a mancar les qualitats de la seva bona prosa descriptiva: l’eurítmica no n’és mai absent.

Si versificar ajuda a fer una bona prosa, hi ajuda encara més exercitar-se a traduir, en vers, poemes clàssics d’altres llengües. També el nostre Poeta es lliurà a aquest exercici. Era ben jove que traduïa (ho publicava l’any 1922) els *Idil·lis* i *Elegies* d’André Chénier.

Domiciliat, llargs anys, a Sabadell, és en aqueixa ciutat on ha principalment desplegat les seves activitats professionals i literàries. Però sempre recordà el seu poble natal (Castellar del Vallès), on havia nascut el dia de Cap d’Any de 1891 i on morí el 16 de maig d’enguany.

Aquesta vinculació amb el seu poble natal li havia donat tema per a un dels seus acudits (joux de mots, jeu d’esprit) a què era tan procliu: “Escric en català i penso en Castellar...”

Joan Arús era un cristià practicant. No ho va dissimular mai. Ni va pensar mai que dir-se agnòstic hagués de revaloritzar el seus mèrits literaris.

El sacerdot que oficià en la litúrgica del seu enterrament (Manuel Balasch, professor de Llengua Grega, amic i admirador del Poeta) en féu un oportú comentari.

Tant ell es considerava integrat a la Comunió Catòlica, que fins hi havia moments que se sentia assaltat d’escrúpols de no ésser suficientment testimoni de la seva fe. A aquest esguard, alguna vegada m’havia dit: “Hi ha moments que penso si tinc un peu a dins i un peu a fora de l’Església”. Amb aquesta frase, germana de les seves frases pintorescament imatjades, expressava una insatisfacció, més que unes esporàdiques hesitacions...

Estimo que, retraient aquesta frase, faig honor a la seva sinceritat.

Paul Claudel, en el seu retorn a l’Església, en plena maduresa, s’abraçava amb el que ell en deia “la jolie foi de mon enfance”. Arús no l’havia abandonada mai “la bonica fe de la seva infantesa”; no havia hagut de recuperar-la. A més a més, com que ell es va mantenir sempre infant, la seva fe no tenia complicacions. ■

L’ART DELS

Ja des dels primers moments, Joan Arús volgué ser un devot de la poesia i incloure en els seus textos només els motius verament poètics i nets; l’amor i la gràcia en la joventut, i el paisatge en la maduresa, i a les darreries les recordances de la vida, que per a ell fou venturosament llarga i amb el seny clar per continuar ocupant-se en aquestes velles i humanes meditacions.

De fet les seves actituds a ultrança no coincidien sempre amb el seu entorn, i primer amb un afany d’observador i divulgador, començà a escriure notes sobre la inspiració i la composició literària i sobre els autors que li agradaven, i també sobre el rigor i l’esforç per cenyir i ajustar els temes, que ell anava resolent sistemàticament en sonets. Volgué exaltar la inspiració com a motor de la poesia, però desdenyava la facilitat de compondre i, en aparença, proclamava l’espontaneïtat dels seus sonets. Cosa que els qui el coneixíem sabíem que exagerava, perquè li costaven hores de reflexió i poliment i, després, de dubtes i rectificacions. Però això sí: quan els presentava ja eren cosa perfecta.

D’ací, i del context d’ell mateix i la seva obra, discol enmig de la literatura actual, devien néixer les seves apassionades elocubracions, primer en la conferència **Tornem a les formes belles, Elogi del sonet** (1972), reformada i refeta posteriorment, fins a la cristallització com a pròleg del llibre **L’imperi del sonet** (1977). Fins a l’apassionament per la història de la cenyida composició, perquè segons Boileau, “Un sonet sans défaut vaut seul un long poème”. Fou el paradigma que l’Arús escollí i volgué subjectar-s’hi. Paral·lel als escrits teòrico-experimentals, hi ha la sèrie de sonets titulada **Ars poètica**, amb temes sorgits de la creació i la compo-

sició dels poemes.

Recordo un escrit seu en què comenta que hi ometé el sonet dedicat al ritme, i l’hi afegí. Encara que, de fet, els seus versos ja s’atenen a la justa prosòdia i la frase es blega en els versos i les cadències. Només de tant en tant surt algun accent que es rebel·la i fa prevaler el repic del compàs “que marca el ritme del meu pensament”.

A propòsit se serveix de la rima per remarcar l’armònica conclusió del vers, i s’hi esmera i es concentra fins que pot beneir l’esforç “que m’ha valgut la màgica troballa”. I la situa, amb un mot clau, a la consonància que clou el poema.

Al llibre **l’imperi del sonet** s’observa la disposició de les rimes intercalant dos únics versos aparellats a continuació de la segona quarteta. Gairebé sense que el lector se n’adoni trenquen l’estructura més estesa dels dos tercets finals. Ja ho va fer en el fris marmori dels sonets de **La mort de Dòrcon**, prou celebrats, cosa que justificaria la posterior preferència, més frequent en els sonets de l’Arús que en els dels altres poetes.

L’estètica de l’acabament dels sonets de Joan Arús mereixeria d’ésser contemplada, perquè sens dubte la inspiració, en distintes repeses, el conduïa a belles solucions, fins a assolir el vers culminat. Ell digué que el sonet és un sil·logisme: el darrer vers el resol.

Bé que de vegades la conclusió abasta tot el darrer tercet i, en conjunt, revela una notable qualitat que tampoc (que jo recordi) no va ser inclosa entre els motius de l’**Ars poètica** ni de les seves altres desquisicions. Em refereixo a l’harmonia, o l’eufonia, que té unes manifestacions molt diverses, les quals no es poden definir per endavant. Entre les meves notes sobre els versos de l’amic en tinc di-

SONET

Per **Osvald Cardona**

verses proves, subratllades. Jo li ho havia volgut fer veure, però ell defugia la qüestió. Perquè la poesia, fins i tot per els qui l'han pensada i escrita, reserva sempre noves sorpreses.

Per això, si en teoria (o en el desig) tots els versos de tots els poemes han d'ésser bons, en els sonets -almenys segons l'Arús-, no n'hi ha d'haver de dolents ni d'innecessaris. I ell, en els finals, s'esmera primordialment en l'harmonia. De vegades l'aconsegueix creant una sentència. El precepte de Boileau, que li és tan grat, apareix transcrit a la lletra: "Un bon sonet val per un llarg poema"; però també hi posa màximes de la pròpia invenció amarades d'un sentit clàssic o tenyides de la seva personal filosofia de distret somiador de versos i de poesia, quan li sembla que tan poc cas en faran: "Bell, però amarg, és somniar de dia".

Encara voldria esmentar el darrer vers d'un sonet seu que ja és clàssic i que, perquè li era molt grat, figurà als recordatoris dels seus funerals. Fixeu-vos com hi apareix una simetria de vocals tòniques reforçada per les pauses que condueixen als patètics mots finals i a la rima:

Tòt /al seu llòc, / com ara: /
tòt / menys jò.

Combinacions així no surten pas per voluntat, sinó que vénen per la cohesió del pensament amb les valors expressives del so. El poeta s'adona prou que s'han produït, i no és rar que això s'esdevingui en els versos que més afecten l'expressió dels sentiments en la sinceritat i la confiança. Vet aquí un text modèlic en la sobrietat i la discreció dels mots, en el seu tema constant de l'elegia, fins a ésser l'elegia d'ell mateix. Un diria que el poeta renuncià a gratient a tota provatura per romandre en aquest seu esperit clàssic, que es farà perdurable més enllà del nostre temps. I a part. les seves fogoses argumentacions teòriques, i la seva obra, són una vivent elegia de la forma.

POETA DEL SONET

Diuenge passat em comunicaren la mort del líric i crític de poesia Joan Arús. Visqué més de noranta anys. I fa poc vaig llegir a l'AVUI un article melangiós sobre el seu amic Agustí Esclasans. Fins els darrers dies de la seva existència va interessar-se per la vida cultural del país. Va ser un admirador constant de Josep Carner. Publicà diversos llibres de poemes; però la seva obstinada passió fou el sonet. "L'imperi del sonet" ha estat, potser, la seva obra més reeixida. I la seva doctrina adquirí gairebé sempre un to polèmic. Sinterressà, sobretot, per l'ordenació de la gràcia musical del vers. En articles i comentaris defensava la possibilitat d'un retorn al formalisme poètic. El sonet fou a Catalunya el pont a través del qual el floralisme caduc s'evadia cap el Noucentisme renovellador.

Joan Arús, en les seves notes sobre l'origen i evolució del sonet, analitzava no solament la natura del fenomen poètic, sinó tots els factors que intervenen en la constitució del poema clàssic. Podem estar o no d'acord amb les seves teories; però el seu consciencios estudi de les experiències poètiques és estimatiu.

El poeta de Castellar del Vallès creia que la bona poesia és fruit de selecció, no pas d'improvisació. Un moment de gràcia, de lucidesa d'esperit. Va escriure versos lleugers, però harmoniosos. Cantà l'amor i la

mort. Ell va definir-se més d'una vegada com una sonora caixa de ressonància. Començà essent un poeta de cançons i trobà finalment, en la natura, un simbolisme diàfan d'emocions sinceres. Fins els darrers dies de la seva existència lluità per tal de fer prevaler les seves idees, sobretot les poètiques.

Potser no va ser gaire comprès. Era irònic i sentimental. Deia les coses pel seu nom i s'entossudia en les seves dèries. Tanmateix, tot allò que va escriure sobre la poesia té un valor que caldrà estudiar algun dia. Sempre va ser fidel a la seva consciència i es mantingué independent, sense por, enfrontant-se gallardament al pas dels anys que no perdonen ningú. La seva vida no fou mai a l'altura dels seus cants. Potser algú dirà que la seva poesia no és del nostre temps; però jo crec que no hi ha poesia a deshora.

Del mestre en Gai Saber Joan Arús, n'hem d'esborrar les seves intemperàncies i recordar-lo com un líric i un estudiós de la poesia força estimable. Un poeta que sentí que el temps el despullava d'allò més bell que té la vida.

Descansi en pau.

Leandre Amigó

(Publicat a l'"AVUI"
18 de maig de 1982)